

A Tradíció Alapítvány, a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége - KÓTA, a Táborfalvi Közművelődési és Népzenei Egyesület szervezésében idén augusztusban Lajosmizsén, a diákotthonban rendezik meg augusztus 10. és 17. között a XXIII. Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Tábor. A népzene mai szerepéről, a tábor jellegéről és jellemzőiről Birinyi József néprajz- és népzene kutató, a Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Tábor vezetője, a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetségének társelnöke nyilatkozott.

- Ön több mint húsz történeti és népi hangszereken játszik, népzene gyűjtéssel, kutatással, tanítással, hangszerkészítéssel, koncertezéssel, népzenei, néprajzi filmezéssel foglalkozik, s jelentős népi hangszergyűjteménye van. Ez a gyűjtés öncélú volt, vagy pedig az motiválta, hogy minél többen megismerhessék az elődök népzenei világát?

- A gyűjtemény jelenleg 1100 darab hangszerből áll; legutóbb Münchenből kaptam 120 darab instrumentumot ajándékba. Maga a gyűjtés folyamatos. A közelmúltban Nagyváradra vittük ki a Birinyi Gyűjteménynek nevezett kiállítást egy hangszerbemutató-műsorral egybekötve. Ilyen alkalmakkor mindig akadnak olyanok, akik felajánlják számunkra a régi, használaton kívüli családi hangszereket. Az indíttatásról: édesapám Birinyi András 16 évig volt prímás, hegedűvel, citerával, szájharmonikával muzsikált, hangszereket készített. Tőle kaptuk kicsiny korunktól Táborfalván testvéremmel a megha-tározó élményt, az útravalót a zene, a hangszerek szeretetéhez, a népzene műveléséhez. Zenét magánúton tanultam. Jómagam modern céhlegény módjára végigjártam a Kárpát-medence hangszerkészítőit, zenészeit. Tanultam tőlük is, zenéltem velük és filmeztem, dokumentáltam hangszeres titkaikat. A Néprajzi Múzeum Népzenei Gyűjteményének vezetőjeként egy évtizeden keresztül - 1985-1995 - adatott meg számomra a lehetőség, hogy a magyar nyelvterület hangszereit, népzenejét gyűjthessem, kutathassam. A múzeumot otthagyván ez a foglalatosság nem szűnt meg. A szándék alapvetően az, hogy minél hamarabb dokumentáljuk a régi és a születőben lévő népi hangszereket. Sok érdekes új hangszer készül, mint pl. a dudaszintetizátor. Nagyon kedvelem a hangszereket, s bátyámmal együtt Táborfalván van egy közös vállalkozásunk, mit - főleg filmes elfoglaltságom miatt - alapvetően testvérem üzemeltett. Bátyám, Birinyi András táborfalvi műhelyében citerákat, bőrdudát, tekerőlantot, ütőgardont, xilofont, pánsípót, tilinkót, harangjátékot készítünk. Szlogenünk: A tiszta hang. Ennek kettős értelme van. Egyrészt a zenei tisztaságra, másrészt a tiszta forrásból való merítésre utal. A gyűjteményt nem zárjuk el, ám nincs állandó kiállítási helyünk. Ezért a kiállítás egy válogatott 300-400 darabból álló gyűjteményét szoktuk vinni vándorkiállítás keretében a hangszerbemutató műsorral, hangszerkészítő foglalkozásokkal, koncertekkel összekötve Sevillától Szöulig, Rómától Stockholmig. Idehaza, határainkon túl, szerte a világban turnézok, gyűjtök, filmezek, tanítok. Két-három hetes szakaszokra visszük kiállításra ezeket a hangszereket. A vándorkiállítás közben 4 órás filmválogatást tekinthetnek meg az érdeklődők a hangszerkészítésről, zenélésről. Rendhagyó tárlatvezetést szoktunk tartani. Ez azt jelenti, hogy néhány hangszert a látogatók is megszólaltathatnak. A kiállításhoz mindig hangszerbemutató-műsor kötődik. Sőt hangszerkészítő foglalkozásokat is tartunk.

- Milyen pluszt tud adni az, ha valaki népi hangszereken játszik, mintha egy klasszikus instrumentumon? Gondolok arra is, hogy a népzeneben a hangszerek építése és a muzsikálás még nem különült el egymástól.

- Óriási lehetőség a népi hangszerek világa. Csak az tud jó népi hangszert készíteni, aki játszani is tud rajta. Bízunk abban, hogy sokak kezében válnak hangszereink a test, a lélek önkifejező, élményeket adó meghosszabbításává. Ha az ember a hangszerével együtt rezdül,

együtt lélegzik, csak akkor képes csodatételre zenéjével. A legfontosabb, hogy az érdeklődőnek meghatározó élményben legyen része. Kihangsúlyozandó: a zene benne él a környezetünkben. Mindennek van egy alaprezgése. Ezzel meg kell ismerkedni a felnövekvő nemzedéknek. Természetesen nem kötelező, száraz tananyagként, hanem a népzeneire jellemző őszinte élménnyel. Amikor valaki azt mondja: nem szereti a népzene, az nem elsősorban az illető hibája. A gond az, hogy nem is ismeri a folklórt és nem kapott népzenei élményt. Ma a nem tudás dönt és az ebből fakadó megalapozatlan előítélet. Optimális esetben a tömegkommunikáció és az oktatás feladata az élményszerű példák bemutatása. Jelenünkben ezt nem tapasztalhatjuk. Az utóbbi két évben a Magyar Rádió a népzenei műsorok többségét a hajnali órákban sugározta, ami nem a legszerencsésebb időpont. A közelmúltban szüntették meg a népzenei szerkesztőséget, csökkentették a műsorperceket, ami óriási hiba, hiszen ma már nem apáról fiúra, nagyszülőről unokára száll a népdal, ezért fontos, hogy intézményes keretek közt ismerkedjenek meg az emberek a népzenevel. A tendencia azt mutatja, hogy pont a népzene élményétől akarják megfosztani a felnövekvő nemzedéket. Az meg egyenesen bűn, hogy a közszolgálati

rádióban nem nyilatkozhatnak meg a népdalkörök, citerakörök, s nem adnak hírt a magyar népzenei "új hullám" országos eseményeiről. Ezért most írunk a KÓTA-val együtt az ORTT-nek egy felszólító levelet, melyben azt kérjük, hogy tiszteljenek meg minket a közszolgálati ságnak megfelelően. Hamis az a szöveg: nincs igény a népi kultúrára. A kultúra popularizálódik és a giccs felé hajlik, ha a közszolgálati médiumok átveszik a kereskedelmi adók bevett szokását: a tömegigény kiszolgálását. Ha sokszor, sokáig adnak a nézőnek színvonalon aluli, értéktelen, vizuális-audiális környezetszennyezés kategóriájába tartozó történeteket, műsorokat, akkor bizonyos pont után sokan tudomásul veszik és be-, sőt el is fogadják azokat. Vannak azonban pozitív példák is: a Tengertánc nevű minisztériumi pályázati program keretén belül jelentős összegeket nyerhetnek a hagyományt ápoló, művelő közösségek, műhelyek.

- Idén szervezi meg a XXIII. Csutorás tábor. Ez azt jelenti, hogy már a rendszerváltás előtti években is engedélyezték egy hagyományőrző tábor szervezését?

- A '80-as évek közepén elsőként hoztuk létre közművelődési, népzenei egyesületet az országban. A Táborfalvi Közművelődési és Népzenei Egyesületet másfél évig nem jegyezték be, pedig szó sem volt direkte politizálásról. Sajnos ma is túlpolitizált a hagyomány kérdésének megítélése. Legtöbbször balról - korábbi reflexek alapján - "népnemzetinek" vélik, jobbról sokszor a kalap mellé akarják tűzni a hagyományos kultúrát "pántlikának". Nagyon jó lenne, ha politikusaink, döntéshozóink is szakmai alapon ítélnék meg a kultúrát, a tradíciók továbbélését is, hogy reális megbecsülése lehessen azon értékeknek idehaza is, amelyeket csak mi tudunk vinni az EU-ba.

- Hogyan határozná meg a tábor jellegét?

- Ez komplex népművészeti, népzenei tábor. A népdaléneklést és a néptáncot egyfajta alapnak tekinthetjük, akár kezdő szintről is indulhatunk, olyanok jelentkezésére is számítunk a haladók és "profik" mellett, akiknek semmilyen előképzettségük nincs. Hangszeres zenében olyan az oktatók összetétele, hogy igény szerint szinte bármit tudunk tanítani. Csak néhány hangszer emelek ki: vonósok, citera, tekerőlant vagy más nevén nyenyere, koboz, a furulyafélék minden válfaja, tilinkó, cimbalom, duda. Az érdeklődés függvénye, hogy melyik hangszer oktatása kerül előtérbe. Táborfalván 1975-ben, Budapesten 1978-ban hoztam létre népzenei műhelyt.

Nyaranta megrendezzük a Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc Táborokat, amelyekbe korhatár nélkül jönnek a népzene, a zenei anyanyelv ápolása iránt érdeklődők. Tanítványaim kétszer voltak Ki-Mit-Tud döntősök, elérték a legmagasabb elismeréseket, közülük többen

professzionális zenészek, hangszerkészítők, zenekarvezetők, zenetanárok lettek.

Természetesen fontosak az eredmények, de a legfontosabb, hogy több ezer gyerekkel sikerült megszerettetnünk a népzene, a hangszereket.

- Miért esett a választásuk Lajosmizsére?

- Tudatosan Táborfalva közelében rendezzük meg ezt a tábort. Hívtak minket Balatonra, Hajdúszoboszlóra, tehát olyan fürdőhelyekre, ahol az üdülési szempontokat figyelembe véve rangosabb nyári tábort lehetne szervezni. Viszont nálunk az üdülés mellett a fő szempont az együttműködés öröme.

- Kik lesznek az oktatók?

- A már említett Csutorás Együttesen kívül Budai Ilona és Polgár Lilla népdalénekes, a Csutorás Együttes tagjai Táborfalváról, Gajdos zenekar Egerből és a lajosmizsei Flótás Együttes. A táncoktatásban segítségünkre lesznek a Kecskeméti táncegyüttes tagjai, de Gyimesből, Moldvából és Székelyföldről is várunk táncosokat, zenészeket, énekeseket. Elfogadta felkérésünket Pál István tereskei dudás, furulyás és énekes. Játékát még mindig jellegzetes táncával kíséri, pedig már elmúlt nyolcvanéves. Meséje is magával ragadó. Hangszerkészítést tanít Birinyi András népi iparművész és hangszerkészítő, Bodnár Ferencről pedig a játék hangkeltők és a ritmuseszközök készítését sajátíthatják el a tábor résztvevői. Agyagozást, nemezőt és kosárfonást is tanulhatnak az érdeklődők.

- Nincs korhatár. Ez azt jelenti, hogy az ötévesek ugyanolyan foglalkozáson vesznek részt, mint az ötvenévesek?

- Nem, mert kezdő, haladó és közép-haladó csoportokban folyik az oktatás. Mindenkit a saját szintjéhez képest tanítunk. Vannak, akik érkezésükkor még soha nem vettek kezükbe hangszert, s a tábor végére már négy-öt dalt el tudnak játszani - természetesen nem valami bonyolult - instrumentumukon. A lényeg: érezzék meg, hogy mit jelent az, mikor a hangszer az ember testének meghosszabbítása. Nem szabad lebecsülni az egyszerű hangszereket és a hangkeltő játékeszközöket sem. Erről is írok a hamarosan megjelenő, s már a táborban megvásárolható "Készítsünk népi hangszereket." c. könyvemben.

- Nemzetközi táborról van szó. Tehát külföldről is jönnek oktatók, tanulók?

- Népművészek, zenészek, énekesek, táncosok jönnek Erdélyből, Moldvából, Gyimesből, Felvidékről, Délvidékről, Palócföldről sőt Kínából is. Jönnek táborozni - a határon túli magyar területek mellett - Írországból, Németországból, Svájcban, Norvégiából, Kanadából és Mongóliából is. Így nagyon vegyes, összetett és gazdag programokkal várjuk a jelentkezőket.

- Hol lehet jelentkezni, s mennyibe kerül a részvételi díj?

- A legegyszerűbb a www.tradicio.hu internetes címen elérhető honlapunkon kitölteni a jelentkezési ívet, de e-mailben is bárki felveheti velünk a kapcsolatot a

csutoras@tradicio.hu

címen. Postacímünk: Tradíció Stúdió, 1024 Budapest, Keleti Károly u.8. Telefonon pedig a 315-1322-es budapesti telefonszámon kereshetnek meg bennünket. A tábor költsége - ami nem változott jelentősen az elmúlt évekhez viszonyítva - fejenként kb. 33 ezer forint, s a 10 főnél nagyobb csoport esetében a csoportvezető, szervező, kísértanár tábordíját elengedjük. Főbb támogatóink a Bács-Megyei Önkormányzat, Pest Megyei Önkormányzat, Lajosmizse Város Önkormányzata, Városi Művelődési Ház és a Nemzeti Kulturális Alapprogram. Hálásak lehetünk a diákothton vezetőségének, akik mindent megtettek egy "baráti ár" kigazdálkodásáért. Külön köszönet a lajosmizseieknek, akik sokszor terményadományokkal segítik a Csutorás tábor létét, sikerét, eredményes munkáját.